

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในช่วง 5 ปีแรกของมนุษย์ เป็นช่วงวิกฤตของชีวิต ซึ่งถือเป็นระยะที่สำคัญที่สุดในการวางรากฐานของบุคลิกภาพ¹ การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย จึงควรเป็นกระบวนการพัฒนาการ และกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นพื้นฐาน การศึกษาตลอดชีวิตของเด็กเป็นความสำคัญระยะต้นของชีวิต² นักจิตวิทยาทั่วไป ยอมรับกันว่า การศึกษาระดับนี้มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง

การส่งเสริมพัฒนาการของเด็กให้พร้อมที่จะดำเนินชีวิตในภายหน้า ขึ้นอยู่กับ การวางรากฐานขั้นต้นให้กับเด็ก ในระยะที่เด็กกำลังพัฒนาในค่านร่างกาย ซึ่งหมายถึง การส่งเสริมความเจริญเติบโต ความแข็งแรงของร่างกายนั้น พบว่า มีผลต่อการ พัฒนาทางสมอง ซึ่งในวัยนี้มีการพัฒนาทางสมองเป็นไปอย่างรวดเร็ว ถ้าการพัฒนา ค่านนี้หยุดชะงัก ก็จะมีผลกระทบต่อพัฒนาการด้านอื่น ๆ ไปด้วย จากการ สืบค้นพบว่า เด็กจำนวนไม่น้อยที่อยู่ในภาวะทุพโภชนาการ เกิดโรคขาดสารอาหารโปรตีน ทำให้เกิดผลที่ตามมาคือ เด็กพวกนี้จะขาดจินตนาการในการเล่น ขาดแรงจูงใจ

¹ Richard C. Spinthall, Education Psychology: A Developmental Approach. (Minnesota: Addison-Wesley Publishing Company, 1974), p. 226.

² ชัยยงค์ พรหมวงศ์, นวัตกรรมการศึกษาและเทคโนโลยีทางการศึกษากับการสอน ระดับอนุบาล. (พระนคร: ไทยวัฒนาพานิชย์, 2520), หน้า 8.

ขาดสมาธิในการเรียน ขาดความกระตือรือร้น ซึ่งเป็นบทบาทของโภชนาการในการสร้างอนาคตของเด็ก¹

เก็ทเซลส์ (J.W. Getzels) ได้ให้ทัศนะไว้ว่า การศึกษาระดับนี้มีความสำคัญแก่เด็กมาก เนื่องจากเป็นวัยที่เด็กต้องเรียนรู้ว่า เขาเรียนอะไร (Learn to Learn)²

ฟรอสต์ (Joe L. Frost) ได้ให้ความเห็นเช่นเดียวกันว่า เด็กที่มีอายุย่างเข้า 4 ขวบทุกคน ควรมีโอกาสได้เข้าเรียน ทั้งนี้ เนื่องจากผลการศึกษาค้นคว้าวิจัยได้แสดงให้เห็นอย่างเด่นชัดว่า ช่วงอายุ 4 - 5 ปีแรกของชีวิตเด็กเป็นช่วงเวลาที่มีความเจริญงอกงามทางจิตใจ ร่างกายของเด็ก เป็นไปอย่างรวดเร็วที่สุด และนอกจากนี้ยังมีความรู้สึกที่ไวมากต่ออิทธิพลของสิ่งแวดล้อมภายนอก³

เพสตาลอดซี (Johann Heinrich Pestalozzi) นักจิตวิทยาเก่าแก่ให้ความสำคัญต่อการให้การศึกษาระดับนี้ โดยเปรียบเทียบเด็กทุกคนว่า เป็นเสมือนดอกไม้ตูมที่ยังไม่เบ่งบาน การศึกษาจะเป็นขบวนการที่จะคอยระวัง ฝึกลูกให้เด็กพัฒนาในเวลาต่อมา⁴

¹ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, นโยบายและแผนพัฒนาเด็กระยะยาว 2522. (กรุงเทพฯ: มงคลการพิมพ์, 2524), บทที่ 4 หน้า 3.

² Joe L. Frost, Early Childhood Education Rediscovered. (New York: Holt, Rinehart and Winston, 1977), p. 7.

³ Ibid., p. 5

⁴ Ibid., p. 7.

จากการสัมมนาถึงปัญหาและทิศทางการจัดการศึกษาในยุโรป ใม่มีรายงานซึ่งแสดงถึงความสำคัญของการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยว่า "การศึกษาระดับปฐมวัยควร เป็นส่วนสำคัญยิ่งส่วนหนึ่งสำหรับเด็กทุกคนในเรื่อง การจัดประสบการณ์ซึ่งจะเกิดขึ้นในช่วงแรกของชีวิต และควรจัดให้แก่เด็กทุกคนไม่ว่าเขาจะมีสภาพสังคมและพื้นฐานการศึกษาเช่นไรมาก่อน" ¹ ดร.เอกวิทย์ ฌ ฉกลาง ไกล่กล่าวถึงการจัดการศึกษาระดับนี้ของไทยไว้ว่า การจัดการศึกษาก่อนภาคบังคับมีความสำคัญต่อชาติ ถ้าจัดการ เรื่องอบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียนได้สำเร็จ จะเป็นเครื่องหมายประกันพื้นฐานที่ดีในการจัดการศึกษาช่วงต่อ ๆ มา² ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า การจัดการศึกษาในระดับปฐมวัยนี้มีอิทธิพลต่อตัวเด็ก และชีวิตในภายหลังของเด็กเป็นอย่างมาก ยิ่งหน้าที่ความรับผิดชอบอันยิ่งใหญ่ของการศึกษาในช่วงนี้จะช่วยให้เด็กได้เรียนรู้ถึงวิธีการที่จะส่งเสริมความมั่งคั่งของเขาให้เป็นรูปแบบขึ้นมา โรงเรียนสำหรับเด็กเล็ก ๆ เหล่านี้ นับเป็นสถาบันทางสังคมสถาบันแรกที่จะสร้าง เด็กเพื่อชีวิตในภายภาคหน้า ความรับผิดชอบอันใหญ่หลวงที่โรงเรียนและครูปฐมวัยต่อเด็กนั้น ย่อมนำไปสู่ความหวังในอนาคต

คุณภาพการศึกษานั้น ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายอย่าง เช่น การบริหารโรงเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับสิ่งแวดล้อมและชุมชน ตลอดจนครูผู้สอน

¹ WCOTP, "Social and Education Aspects of Early Childhood Education, (Report of a WCOTP European Seminar Pau, 19-24 April 1977), p. 10.

² เอกวิทย์ ฌ ฉกลาง, "แผนการศึกษาชาติ 2520 ในส่วนที่เกี่ยวกับการศึกษาก่อนวัยเรียน." บรรยายพิเศษ ณ ศูนย์วิจัยการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 1 สิงหาคม 2520. (พิมพ์คัด).

ครูเป็นผู้นำและเป็นผู้มีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้¹ เนื่องจากครูและนักเรียนจะต้องมีพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์กันเกือบตลอดเวลาที่ผ่านารเรียนการสอน พฤติกรรมการสอนของครูจึงย่อมมีผลให้พฤติกรรมของนักเรียนเป็นไปในทางดีหรือไม่ดีก็ได้ เช่นเดียวกับทฤษฎีปฏิสัมพันธ์ที่ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลซึ่งได้แก่ ความรู้สึก กิจกรรม และการที่บุคคลมีปฏิกิริยาต่อกัน ทำให้เกิดการสะท้อนกระทบต่อพฤติกรรม ตลอดจนบุคลิกภาพได้² ดังนั้น พฤติกรรมของครูและนักเรียนในห้องเรียนจึงมีความเกี่ยวข้องกันตลอดเวลา และมีความสำคัญต่อการเรียนการสอนเป็นอย่างมาก

พฤติกรรมการสอนด้านพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนมีความสำคัญเป็นอย่างมากทั้งในด้านการสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของผู้เรียน ความริเริ่ม บรรยายภาคนในการเรียน ผลกระทบที่มีต่อความรู้สึกนึกคิดของเด็ก ทศนคติ บุคลิกภาพ ตลอดจนความสนใจในการเรียนของเด็ก สำหรับเด็กปฐมวัยนั้น การปลูกฝังสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ให้แก่เด็ก จึงเป็นเรื่องสำคัญที่เราควรจะต้องคำนึงถึง ดังที่ เบญจา แสงมะลิ โลกลาวไว้ว่า การปลูกฝังและอบรมเด็กวัยนี้ นั้น ต้องประกอบด้วยขั้นตอน หลักการ และวิธีปฏิบัติอย่างละเอียดรอบคอบ ผู้ที่ทำหน้าที่ปลูกฝังสิ่งสอนจะต้องเป็นผู้รอบรู้

¹ กรมสามัญศึกษา, กองการประถมศึกษา, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เมื่อเทียบกับหลักสูตร. (กรุงเทพฯ: กองการประถมศึกษา, 2511), หน้า 28 - 34.

² สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, การจัดบริการศูนย์เด็กก่อนวัยเรียน. (พระนคร. เอราวัฒการพิมพ์, 2523), หน้า 17.

เข้าใจความหมายอย่างแท้จริง จักวิธีการอย่างถูกต้อง และมีวิธีการโดยเฉพาะ จึงจะสามารถนำเด็กไปสู่เป้าหมายได้¹

มีผู้ศึกษาพฤติกรรมสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนหลายท่าน ซึ่งให้ความเห็นว่า การสังเกตพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ (Interaction Behavior) อย่างมีระบบในขณะสอนนั้น เป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยในการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนให้ดีขึ้นได้ เนด เอ แฟลนเดอร์ส (Ned A. Flanders) กล่าวว่า การสังเกตพฤติกรรมการสอนของครูเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการพัฒนาการสอนของครู ช่วยในครูเอาใจใส่พฤติกรรม และสามารถควบคุมพฤติกรรมการสอนของตนให้เป็นไปในแนวทางที่ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ หรือช่วยให้นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่กำหนดไว้ การตรวจสอบพฤติกรรมของครูจะส่งผลต่อความเจริญงอกงามของนักเรียนได้²

เนด เอ แฟลนเดอร์ส ได้จัดทำแบบสังเกตพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ในการเรียนการสอนที่ครอบคลุมถึงพฤติกรรมทั้งของครู และของนักเรียนที่เรียกว่า FIAC (Flander's Interaction Analysis Categories) เน้นพฤติกรรมทางการพูด (Verbal) ที่เกิดขึ้นในห้องเรียน โดยมีหลักว่าอิทธิพลของครูที่ใช้ในการสอนนั้นสามารถนำมาวิเคราะห์ได้โดยการสังเกตและบันทึกพฤติกรรมที่เป็นคำพูดทั้งของครูและ

¹ เบญจา แสงมะลิ, "ศูนย์เด็กในความฝัน" ในที่ระลึกเกษียณกระทรวงศึกษาธิการ, (พระนคร: โรงพิมพ์โรงเรียนเนติศึกษา, 2518), ไม่มีเลขหน้า.

² Ned A. Flanders, Analyzing Teaching Behavior, (Massachusetts: Addison-Wesley Publishing Company, 1970), p. 448.

ของเด็ก ซึ่งก่อนหน้านี้ จอห์น วิทฮอลล์ (John Withall) ได้ศึกษาพฤติกรรม ปฏิสัมพันธ์ไว้ และไคเบงพฤติกรรมที่เป็นคำพูดของครูออกเป็น 7 ประเภทด้วยกัน¹ แต่เน้นการสังเกตเฉพาะตัวครูมากกว่าที่จะมุ่งที่ตัวนักเรียน ซีร์ชัย บุรณโชติ ได้นำวิธีการสังเกตในแบบของ แฟรนเคอร์ส นี้ไปใช้ในการวิเคราะห์พฤติกรรมทางวาจา ของครูกับนักเรียนประถมศึกษา ในวิชาวิทยาศาสตร์ ได้ให้ความเห็นว่า เป็นวิธีที่มีความ เป็นปรนัยสูง และเป็นวิธีการที่ดี นับว่าเป็นการสังเกตพฤติกรรมการสอนของ ครูอย่างมีระบบ²

การศึกษาวิเคราะห์พฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับเด็ก โดยใช้หลักการ วิเคราะห์ FIAC ของ แฟรนเคอร์ส จึงน่าจะเป็นวิธีการที่ดีได้ ถ้าได้นำมา ปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพการศึกษาระดับปฐมวัย และจะได้เป็นประโยชน์ในการ ปรับปรุงวิธีการสอนและประสิทธิภาพของครูให้ดีขึ้นด้วย

✓ ส่วนในด้านพฤติกรรมทางสังคมนั้นเป็นที่เชื่อของนักจิตวิทยาทั่วไปว่า พฤติกรรมของมนุษย์มีอิทธิพลมาจากสังคมทั้งสิ้น เมื่อมนุษย์อาศัยอยู่ในสังคมใดก็มักจะ แสดงค่านิยมของสังคมนั้น และสังคมนั้นย่อมขึ้นอยู่กับบุคคลแต่ละบุคคล สังคมแต่ละ สังคม ประสบการณ์ของแต่ละบุคคลนั้นเป็นสิ่ง เราที่สำคัญเกี่ยวกับการตั้งเจตนารมณ์ เกี่ยวกับสังคมของมนุษย์ เมื่อสังคมหนึ่ง ๆ กำหนดความต้องการอย่างไร สมาชิก

¹ John Withall, "An Objective Measure of Teacher's Classroom Interaction," Journal of Educational Psychology, (April, 1956), 203-211.

² ซีร์ชัย บุรณโชติ, "การสังเกตพฤติกรรมการสอนอย่างมีระบบ," วารสารครุศาสตร์. (สิงหาคม - พฤศจิกายน 2515); 41.

ของสังคมนั้นก็สามารที่จะเลือกทางปฏิบัติและปรับตัวให้เข้ากับสังคมนั้น ๆ และใช้ความคาดหวังของสังคมนั้น ๆ เป็นหลักเกณฑ์ในการปรับตน¹ โรงเรียนเป็นสถาบันทางสังคมแห่งหนึ่งที่เด็กจะต้องเผชิญ โดยเฉพาะในช่วงแรกของชีวิต นั้นหมายความว่า เมื่อเด็กเข้ามาอยู่ในโรงเรียนเด็กจะต้องเข้ามาอยู่ในสังคมใหม่ ซึ่งแตกต่างไปจากเดิม เด็กจะต้องปรับตัวให้เข้ากับเพื่อน ครู และคนอื่น ๆ ที่เด็กได้พบ อิทธิพลของกลุ่มเพื่อนและครู จึงมีผลต่อพัฒนาการทางสังคมของเด็กวัยนี้ ซึ่งหมายถึงปฏิสัมพันธ์ที่มีต่อเด็ก และเด็กมีต่อเด็กด้วยกันเองด้วย

เฮิร์ลอค (Hurlock) ได้กล่าวถึงพัฒนาการทางสังคมของเด็กวัยนี้ไว้ว่า เด็กอายุ 2 - 6 ขวบ เรียนรู้วิธีที่จะติดต่อทางสังคมและสมาคมกับบุคคลภายนอก เด็กเรียนที่จะปรับตัวเข้ากับบุคคลอื่น และให้ความร่วมมือในกิจกรรมการเล่นเป็นกลุ่ม จากการศึกษาการเล่นเป็นกลุ่มของเด็กพบว่า ทักษะคิดและพฤติกรรมทางสังคมที่ปรากฏในช่วงวัยนี้คือ การต่อต้าน การก้าวร้าว การทะเลาะวิวาท การแข่งขันซึ่งก็คือการร่วมมือ การเป็นผู้นำ การเป็นผู้ตาม การมีใจกว้างขวาง การเป็นที่ยอมรับของกลุ่ม ความเห็นอกเห็นใจ ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้จึงมีความสำคัญต่อบุคลิกภาพของเด็กเป็นอย่างมาก²

อีริกสัน (Erikson) เชื่อว่าพัฒนาการในขั้นแรก ๆ จะมีผลต่อการปรับตัวของเด็กในอนาคต และเห็นว่า สิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อพัฒนาการของเด็ก เพราะเป็นระยะที่เด็กกำลังเรียนรู้สิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็กซึ่งแปลกใหม่มาคั่นคั่น ดังนั้น -

¹ คร.พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุษย์, จิตวิทยาพัฒนาการ. (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520), หน้า 132.

² Elizabeth B. Hurlock, Child Development. (New York: McGraw-Hill Book Co., 1964), p. 230-237.

สภาพแวดล้อมที่เด็กประสบทำให้เกิดความพึงพอใจ และมีความสุข เด็กก็จะมองโลกในแง่ดี และพัฒนาความเชื่อมั่นในตัวเอง เกิดความไว้วางใจผู้อื่น¹

0 อิทธิพลของโรงเรียนและกลุ่มเพื่อนซึ่ง เป็นสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่เด็กต้องเผชิญนั้น มีความสำคัญต่อตัวเด็กเป็นอย่างมาก พฤติกรรมทางสังคมที่เด็กแสดงถึงแนวโน้มว่า ถ้าเด็กมีพฤติกรรมทางสังคมดี เด็กก็จะอยู่ในสังคมโดยมีความสุขต่อไป แต่สภาพแวดล้อมของโรงเรียนและประสบการณ์ที่เด็กได้รับมีผลทำให้เด็กไม่สบาย หรือมีความทุกข์ เด็กอาจจะมีทัศนคติต่อสังคมเป็นไปในแง่ร้ายได้เช่นเดียวกัน เราจึงควรหันมาสนใจส่งเสริมพัฒนาการทางสังคมของเด็กกันให้มาก

ในแผนการศึกษาชาติ 2520 ซึ่งประกาศเป็นพระราชบัญญัติ ในวันที่ 30 มีนาคม ซึ่งเกี่ยวกับการจัดการศึกษาก่อนวัยเรียน ข้อ 16 หน้า 7 ว่า รัฐพึงจัดและสนับสนุนการอบรมเลี้ยงดูเด็กในวัยก่อนประถมศึกษา รัฐจะสนับสนุนให้ท้องถิ่นและภาคเอกชนจัดให้มาก รัฐจะจัดทำเป็นตัวอย่างและเพื่อคนคว้าวิจัยเท่านั้น ข้อ 30 การศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาอบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนการศึกษาภาคบังคับ ไม่มีการสอนหนังสือ มีแต่อบรมเลี้ยงดูให้เด็กมีความพร้อม ในด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม คือพอที่จะรับการศึกษารับต่อไป และการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมอาจจัดเป็นการศึกษาระบบโรงเรียน โดยจัดเป็นสถานเลี้ยงดูเด็ก หรือศูนย์เด็กปฐมวัยในบางกรณี อาจจัดเป็นชั้นเด็กเล็กหรือโรงเรียนอนุบาลก็ได้²

¹ E.H. Erickson, Childhood and Society. (New York: Norton Co., 1950), p. 220-222.

² ดร.เอกวิทย์ ณ ถลาง, "แผนการศึกษาชาติ 2520 ในส่วนที่เกี่ยวกับการศึกษาก่อนวัยเรียน" บรรยายพิเศษ ณ ศูนย์วัสดุการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 1 สิงหาคม 2520. (พิมพ์คัด).

จะเห็นได้ว่า รัฐได้เห็นความสำคัญของการศึกษาระดับนี้ไม่น้อย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ก็ได้มีโครงการศึกษาและแสวงหารูปแบบของการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ที่เหมาะสมที่สุดสำหรับประเทศไทย และได้สนับสนุนการวิจัยครั้งนี้โดยให้ทุนการเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ และได้ให้ความช่วยเหลือติดต่อสถานศึกษาในการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้รับความร่วมมือในการวางแผนและวิเคราะห์งานวิจัยนี้ ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ จะได้นำผลการวิจัยไปใช้ในโครงการดังกล่าวต่อไป มหาวิทยาลัย และกรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ ได้ขยายการศึกษาทั้งระดับปริญญาตรี และปริญญาโท เกี่ยวกับการอนุบาลศึกษา ดังนั้น ผลการวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จึงจำเป็น เพื่อเป็นการหาข้อมูลสนับสนุนการดำเนินงาน และทำให้การขยายตัวทางวิชาการกว้างขวางออกไป

อนึ่ง จากนโยบายและแผนพัฒนาเด็กระยะยาว ปี 2522 ของคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี ได้วางวัตถุประสงค์ทั่วไปในการวางแผนพัฒนาเด็กไว้ เพื่อกระตุ้นและเร่งรัดให้ผู้นับถือศรัทธาเกี่ยวกับเด็ก และประชาชนทั่วไปใคร่และเข้าใจสภาพที่เป็นอุปสรรคในการพัฒนาเด็ก ปัญหาที่เด็กต้องเผชิญ พร้อมทั้งตระหนักในความสำคัญยิ่งของ เด็กที่มีต่อสังคม และเพื่อให้รัฐและเอกชน ร่วมกันระดมสรรพกำลังในการส่งเสริมและพัฒนาเด็กไทยให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น ทั้งทางกาย ทางสติปัญญา อารมณ์ สังคม และจิตใจ เพื่อเด็กเหล่านี้จะได้เป็นผู้มีคุณภาพชีวิตที่ดี อันจะเป็นทั้งพื้นฐานและพลังในการพัฒนาสังคม ในการสร้างความมั่นคงของชาติ และในการสร้างความสงบสุขของโลก ¹ ความคิดพื้นฐานในการวางนโยบายและแผนนั้น เน้นว่า การพัฒนาเด็กให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี กล่าวคือ อยา่งน้อยเด็กทุกคน

¹ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, นโยบายและแผนพัฒนาเด็กระยะยาว 2522. (กรุงเทพฯ: มงคลการพิมพ์, 2524), บทที่ 1 หน้า 3.

ควรได้รับการตอบสนองความต้องการพื้นฐาน ส่วนการพัฒนากิจกรรมและบริการเชิงสังคมให้แก่เด็กนั้น เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนาเด็ก ผู้ใหญ่และสังคมรอบตัวเด็ก จะต้องเปิดโอกาสให้เด็กได้มีส่วนแสดงบทบาทที่เหมาะสม และสนองต่อสังคมด้วย ¹

เนื่องจากรัฐไม่มีนโยบายที่จะให้เด็กทุกคนเข้าโรงเรียนอนุบาล จึงปล่อยให้การศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษาจัดทำโดยเอกชนเป็นส่วนมาก รัฐจัดโรงเรียนตัวอย่าง 75 โรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดระเบียบมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับโรงเรียนราษฎรที่เปิดสอนระดับอนุบาล ปี 2520 เกี่ยวกับหลักสูตรการสอนว่า เป็นการจัดการกิจกรรมเพื่อเตรียมพร้อม ปลูกฝังนิสัย จรรยาบรรณ การพัฒนาร่างกาย จิตใจ ของเด็ก และโภชนาการ ²

การจัดการศึกษาให้แก่เด็กปฐมวัยในปัจจุบันนี้ ได้ขยายตัวออกไปอย่างกว้างขวาง มีหลายหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดบริการ ซึ่งมีทั้งส่วนราชการ และเอกชน ทั้งนี้ จากข้อเท็จจริงปรากฏว่า การจัดเป็นไปในลักษณะที่ต่างหน่วยงานต่างก็จัดกันไป ขาดการร่วมมือประสานงานซึ่งกันและกัน ทำให้ไม่สามารถจัดได้ครอบคลุมสิ่งจำเป็นพื้นฐานสำหรับเด็ก ซึ่งลักษณะดังกล่าวย่อมส่งผลกระทบต่อเด็กที่อยู่ในโรงเรียนหรือศูนย์ที่มีคุณภาพต่างกัน ³ การที่หน่วยงานต่าง ๆ ที่รับผิดชอบนั้นมี

¹ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี, นโยบายและแผนพัฒนาเด็กระยะยาว 2522. (กรุงเทพฯ: มงคลการพิมพ์, 2524), บทที่ 1 หน้า 4 - 6.

² เล่มเดียวกัน, บทที่ 7 หน้า 15

³ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, การจัดบริการศูนย์เด็กก่อนวัยเรียน. (พระนคร: เอร่าวัฒนาการพิมพ์, 2522), หน้า 79.

นโยบาย วัตถุประสงค์ ตลอดจนการดำเนินงานต่าง ๆ เป็นเหตุให้เกิดปัญหาในการจัดหลายประการตามมา เป็นต้นว่า เกิดการลงทุนที่ซ้ำซ้อน ขาดมาตรฐานในการดำเนินงาน ขาดการวางแผนการสอนให้มีคุณภาพ ขาดการจัดกิจกรรมที่เหมาะสม ขาดบุคลากรที่มีมาตรฐาน ขาดการดูแลติดตามผลงานอย่างรัดกุม ขาดการบริหารที่ครอบคลุมอย่างทั่วถึง¹ อันเป็นเหตุทำให้เกิดผลกระทบมาที่ตัวเด็กทั้งสิ้น

ผู้วิจัย มีความสนใจที่จะศึกษาหน่วยงานที่จัดการศึกษาสองรูปแบบในเขตกรุงเทพมหานคร คือ หน่วยงานที่จัดในรูปแบบของโรงเรียนอนุบาล ซึ่งมีการแบ่งชั้นเรียนที่แน่นอน และอยู่ในลักษณะที่เป็นระบบตายตัว กับ หน่วยงานที่จัดในรูปแบบของศูนย์เด็กปฐมวัย ซึ่งอยู่ในรูปแบบที่ไม่มีการแบ่งชั้นเรียนที่ตายตัว เหมือนแบบแรก หน่วยงานที่จัดแบบโรงเรียนอนุบาลประกอบด้วย สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ (รับผิดชอบโรงเรียนที่ขึ้นกับกรมสามัญศึกษาเดิม) สำนักงานการศึกษาเอกชน ทบวงมหาวิทยาลัย และกรมการฝึกหัดครู ส่วนหน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดในรูปแบบของศูนย์เด็กปฐมวัย ได้แก่ กรมการศาสนา และสภาสตรีแห่งชาติ การศึกษาเรื่องนี้จะเป็นแนวทางในการปรับปรุงการจัดให้มีคุณภาพดีขึ้น และสามารถเลือกรูปแบบในการจัดที่เหมาะสมขึ้น อีกประการหนึ่ง น่าจะได้พิจารณาว่าการจัดทั้งสองรูปแบบนี้ มีพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับเด็ก และพฤติกรรมทางสังคมของเด็กต่างกันหรือไม่ เพราะจากรายงานการสำรวจของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาตินั้น พบว่า ไม่ว่าการจัดการศึกษาเป็นในรูปแบบใด กิจกรรมในโรงเรียนและศูนย์ส่วนใหญ่ก็จะเป็นการเรียนหนังสือมากกว่ากิจกรรมอื่น ๆ ซึ่งทั้งนี้ ก็พบว่า มีสาเหตุ

¹ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, รายงานการวิจัยเรื่องการจัดศูนย์เด็กก่อนวัยเรียนในประเทศไทย. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เจริญผล, 2522), หน้า 79.

มาจาก การขาดความเข้าใจของครูผู้ดูแลเด็กเอง ขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่อง การจัดกิจกรรมในเรื่องการเตรียมความพร้อม ครูส่วนใหญ่เข้าใจว่า การสอนให้ เด็กอ่านออกเขียนได้ก่อนเข้าประถมศึกษาเป็นการเตรียมความพร้อม¹ และจากการพบเห็นของผู้วิจัยเอง พบว่า ในโรงเรียนบางแห่งที่จัดแบบเป็นระบบคายตัวนั้น จะมีลักษณะคล้ายโรงเรียนประถมศึกษาอย่างมาก คือ การเรียนการสอนจะเน้นเนื้อหา เท่านั้น ส่วนแบบที่ไม่เป็นระบบคายตัวก็จะกลายเป็นในรูปแบบปลดปล่อยเลยจนเกินไป จนดูเหมือนปล่อยไปตามบุญตามกรรมมากกว่าที่จะเป็นโรงเรียน

จากมูลเหตุของปัญหาที่โลกกล่าวมานี้ ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาพฤติกรรม ปฏิสัมพันธ์ ระหว่างครูกับนักเรียน และพฤติกรรมทางสังคมของเด็กระดับปฐมวัย ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยเปรียบเทียบระหว่างหน่วยงานที่จัดในรูปแบบของ โรงเรียนอนุบาล และหน่วยงานที่จัดในรูปแบบของศูนย์เด็กปฐมวัย ทั้งนี้ เพื่อให้ได้ ข้อมูลที่มีค่าต่อการดำเนินการจัดให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เป็นประโยชน์ต่อครูและ ผู้เกี่ยวข้องนำไปปรับปรุงการสอน และเป็นแนวทางในการพัฒนาเด็กต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสังเกตและวิเคราะห์พฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน ระดับปฐมวัย ของหน่วยงานที่จัดแบบโรงเรียนอนุบาล กับหน่วยงานที่จัดแบบศูนย์เด็กปฐมวัย ในกรุงเทพมหานคร

¹สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, รายงานสภาพปัจจุบันและ การประเมินผลแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ระยะที่ 4. (พ.ศ. 2520 - 2524),

2. เพื่อสัง เเกตและวิเคราะห์พฤติกรรมทางสังคมของนักเรียนระดับปฐมวัย ของหน่วยงานที่จัดแบบโรงเรียนอนุบาลกับหน่วยงานที่จัดแบบศูนย์เด็กปฐมวัย ใน กรุงเทพมหานคร

3. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนระดับปฐมวัย ระหว่างหน่วยงานที่จัดแบบโรงเรียนอนุบาล กับหน่วยงานที่จัดแบบศูนย์เด็กปฐมวัย ในกรุงเทพมหานคร

4. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียนระดับปฐมวัย ระหว่างหน่วยงานที่จัดแบบโรงเรียนอนุบาลกับหน่วยงานที่จัดแบบศูนย์เด็กปฐมวัย ใน กรุงเทพมหานคร

5. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ กับพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียนระดับปฐมวัย ในกรุงเทพมหานคร

สมมุติฐานของการวิจัย

1. พฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน ระดับปฐมวัยของหน่วยงานที่จัดแบบโรงเรียนอนุบาล กับหน่วยงานที่จัดในรูปแบบของศูนย์เด็กปฐมวัย ใน กรุงเทพมหานคร มีความแตกต่างกัน

2. พฤติกรรมทางสังคมของเด็กระดับปฐมวัย ของหน่วยงานที่จัดในรูปแบบแบบของโรงเรียนอนุบาล กับหน่วยงานที่จัดในรูปแบบของศูนย์เด็กปฐมวัย ใน กรุงเทพมหานคร มีความแตกต่างกัน

3. พฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมทางสังคมของเด็กระดับปฐมวัย ในกรุงเทพมหานคร

ขอตกลงเบื้องต้น

1. พฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน และพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียน ที่สังเกตและจดบันทึกไคนั้น ถือว่า เป็นการแสดงออกอย่างจริงจัง และเป็นข้อมูลที่เพียงพอของพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ และพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียน
2. ขอกระทงในแบบสังเกต และจดบันทึก มีความครอบคลุมที่สามารถบ่งชี้พฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน และพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียนได้

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยนี้ศึกษาเฉพาะนักเรียนที่กำลังเรียนในชั้นอนุบาลปีที่ 2 และครูที่กำลังสอนอยู่ในชั้นเรียนเดียวกันเท่านั้น
2. การรวบรวมข้อมูล ได้มาจากการบันทึกพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน โดยไม่แยกเป็นวิชา และการบันทึกพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียนบันทึกเฉพาะสถานการณ์ ที่ครูกำหนดกิจกรรมให้ทำในห้องเรียนเท่านั้น
3. การวิจัยครั้งนี้ไม่คำนึงถึง
 - 3.1 อายุของครู
 - 3.2 อายุของนักเรียน (ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์)
 - 3.3 วุฒิ เพศ และประสบการณ์ในการสอนของครู
 - 3.4 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน
 - 3.5 สภาพแวดล้อมของโรงเรียน

3.6 อาชีพ และสถานะทางเศรษฐกิจของบิดามารดา หรือ ผู้ปกครองของนักเรียน

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

พฤติกรรมปฏิสัมพันธ์	หมายถึง	การพูด และ/หรือ แสดงท่าทางโต้ตอบกัน ระหว่างครูกับนักเรียน ในขณะที่ทำการเรียน การสอน
พฤติกรรมทางสังคม	หมายถึง	การพูด และ/หรือ การแสดงท่าทางโต้ตอบ ระหว่างนักเรียนกับนักเรียน ในขณะที่ทำ กิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันในห้องเรียน
ครู	หมายถึง	ผู้สอนในชั้นเรียนของโรงเรียนอนุบาล หรือ ศูนย์เด็กที่ได้ไปสังเกต
นักเรียนระดับปฐมวัย	หมายถึง	เด็กชาย และเด็กหญิง ที่มีอายุระหว่าง 4 – 6 ปี ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในระดับปฐมวัย ใน ห้องเรียนที่ผู้วิจัยไปสังเกต
โรงเรียนอนุบาล	หมายถึง	โรงเรียนที่สอนเด็กในระดับก่อนประถมศึกษา ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา แห่งชาติ (ส.ป.ช.) สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาเอกชน, ทบวงมหาวิทยาลัย, และ กรมการฝึกหัดครู
ศูนย์เด็กปฐมวัย	หมายถึง	สถานรับเลี้ยงเด็กอายุ 3 – 6 ปี ที่อยู่ในความ รับผิดชอบของกรมการศาสนา และสภาสตรีแห่งชาติ

รหัส หมายถึง ตัวเลขประจำตัวอย่างพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ ที่ใช้
บันทึกพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน
มีทั้งสิ้น 42 ตัวเลขด้วยกัน แต่ละตัวแสดง
พฤติกรรมแต่ละอย่างไม่ซ้ำกัน

ขั้นตอนในการวิจัยโดยย่อ

1. ศึกษารวบรวมความรู้ จากตำรา เอกสาร วารสาร งานวิจัยที่
เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ และพัฒนาการทางสังคมของเด็กปฐมวัย
2. สร้างแบบสังเกตพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ ระหว่างครูกับนักเรียน และ
พัฒนาการทางสังคมของเด็กปฐมวัย
3. หาความเที่ยง (Reliability) และความตรง (Validity)
ของเครื่องมือ
4. คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างประชากร จากโรงเรียนอนุบาล และศูนย์เด็ก
ปฐมวัย ในเขตกรุงเทพมหานคร
5. บันทึกพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ ระหว่างครูกับนักเรียน และพฤติกรรมทาง
สังคมของเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนและศูนย์เด็กที่สุ่มตัวอย่างได้
6. วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิค ANOVA และโปรแกรมคอมพิวเตอร์
สำเร็จรูป SPSS (Statistical Package for Social Science)
7. สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล อภิปรายผล และเสนอแนะ

ประโยชน์ของการวิจัย

1. ได้เครื่องมือสำหรับสังเกตพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน และพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย
2. เป็นแนวทางในการแนะนำข้อปฏิบัติสำหรับครูในระดับปฐมวัย ในการจัดการเรียนการสอน
3. เป็นข้อมูลในการปรับปรุง และพัฒนาการจัดการศึกษาของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัย

คุรุศาสตร์วิทยาทรรพยากร
จุฬาลงกรรณัฒหาวิทยาลัย